

Spomini o cirkniškem jezeru.

Spisal dr. H. Dolenc.

I.

Planinca in jezérca poprime se najbolj ljubezen do doma. Prvega, rekel bi, da zategadelj, ker se človek v hribih čuti najbolj prostega in ker mu prelepi prizori v prirodi ostanejo nepozabljeni; kajti čim dalje je od mesta, kjer jih je gledal, tem krasnejši se mu v duhu stavijo pred oči in tem bolj ga vlečejo od kraja, kjer bi jih zopet gledal ter prostost užival. A jezércu, rekel bi, da je povsod dolg čas, kjer ni vode in brega, kjer ni kratkočasnic, katerih je navajen in katerih ima na bregu in na vodi vselej dovolj. Ribe, povodne ptice in druge živali, katere posebno v zimskem času do nižine in vode silijo, te oživljajo vso prirodo in uže gledati živali je kratkočasno, tem več pa loviti jih.

Iz tega obzira ni mikavnejšega kraja, nego je vedno izpreminjajoče se cirkniško jezero in gotovo je tudi malo krajev, kjer bi se toliko raznovrstnih živalij polovilo kakor tukaj.

Mala voda, velika voda, povodenj, popolnoma suho jezero — vsaka teh izprememb ima svoj poseben lov. In vrhu tega pa še to, da je na jezeru in v jezeru zmirom dosti živalij. Rib nikdar popolnoma ne poloviš, ker se otmó o suši v podzemeljska jezera, od koder jih povodenj zopet na dan prinaša; povodnih ptic pa vsako jesen dovolj prihaja in rade se tukaj naseljujejo, ker jezero ima največ plitvo dno in dosti bregov, ki ne zamrzujejo, tako da je zmirom obilo živeža dobivati.

Ne vem, bi li dal prednost zimskemu ali poletnemu času, zmirom je vse živo, zmirom lepo. Ako sam ne loviš, kratkočasiš se, ko gledaš druge, ki lovijo, in tudi ako samo gledaš obilo živalij, naj si bode ribe na vodi in pod vodo ali množino raznih ptic, mine ti čas, da sam ne veš kedaj.

Prebivalci okolo jezera so zatorej tudi malo ne vsi lovci. Od sedemletnega fantiča do osivelega starega moža pomóre si ljudstvo z lovom k življenju ali si z njim napravlja zabavo.

Še ko sem bil deček mladih let, poslušal sem rad in pazno, ko so starejši sorodniki in naše hiše prijatelji pogovarjali se o lovu na cirkniškem jezeru in uže od mladostnih let bila me je želja, da bi tudi jaz kedaj na tem mestu lovsko veselje užival.

Bil sem prvokrat na jezeru o poletnem času še kakor dijak ali samo toliko, da sem je nekoliko prehodil in pregledal. Ko me je poklic blizu jezera postavil, gledal sem je prvokrat o krasnem zimskem dnevi. Prišel sem vrhu jezera iz loške doline. Nastavil sem se ravno nad Obrhom. Bilo je jezero do dobrega polno in gladko zamrzneno. Samo ravno pod manoj kadilo se je iz talega brega. Neizmerno lep bil je ta pogled! Prav nasproti sebe vidiš Triglav in vse sneženobelegore, nad katerimi kraljuje ta sivoskalnati pogorski očák in sicer vidiš se ti tako od tal in tako blizu, da bi rekel: Cirknica je kar na podnožji teh planin. Cirkniško jezero, Triglav in malo iz poti mej njima postójinska jama, in evo ti najzanimivejše trojice naše, s tolikimi prirodnimi čudi obdarjene domovine!

Solnce jelo se je nagibati in tem bolj lesketala se je ledena ravnina, obrobljena na levi strani od prijaznih vasic, a na desni s črnim tihim gozdom. Tolikanj prevzela me je ta lepota prirode in pogleda, da sem popolnoma pozabil namena, ki me je k jezeru privêdel. Imel sem psa in puško pri sebi in vendar bi bil še gledal ter se prekrasnej prirodi čudil, da me ni predramil ropot in krepak mošk glas: „Lês plavec!“ Tik Obrha drži vozna pot iz gozda in jezérec je vozil po njej teško klado. Ogovori me prijazno, kakor je sploh tukaj ljudstvu navada, ter vpraša me, kaj čakam in če ne pojdem „v dno“. Povem mu, da sem prvokrat na jezeru, da si je ogledujem, da grem še v bližnjo vas Gorenje jezero in da hočem za denes samo nekoliko pozvedeti, kako in kedaj bi se najbolje race lovile. Z nekakim začudenjem ga tudi povprašam, kako je to, da ni rac nič videti.

„Kako? — Rac ni videti?!“ pravi mož, ki je za nekoliko voz ustavil. „Pogledite jih no cel trošak precej pod vasjo, in doli bolj pod Črno mlako in okolo Behle, ali jih ne vidite, kar po vsej širjavi?“

„Kaj to, vse to so race?“ povprašam.

On: „Kaj pak! Samo še četvrt ure, ko bi postala pa gledala, videla bi, kako bodo vse te pike oživele in trošak za trošakom se bode vzdignil poletával na pašo. Pojdiva zdaj skupaj v vas, še

je čas, da jih greste potem čakati. K Vragu morate iti, ta Vas bo peljal na pravi kraj; on je zdaj prvi za tako reč.

Pogovarjaje se bila sva skozi cerovo hosto brzo do vasi; pokazal mi je mož Vragovo hišo ter ukrenil z blagom doli po vasi, jaz pa sem šel k Vragovim.

Skozi vežo na desno vstopil sem v prostorno svitlo izbo. Oče Vrag sedel je za mizo in pušil iz kratke lesene pipice. Ko me ugleda s puško in psom, razjasni se mu polno, rudeče lice in prijazno odzdravi na moj: dober večer!

Povem mu, kdo sem, od kod sem in kaj hočem. Reče mi na to, da, ako me je ravno želja, uže greva rac čakati; toda zdaj ni še pravi čas, ker je še preveč taline. Mislil sem si: tako izkušen lovec kakor so Vragov oče, mora uže pravo vedeti. Zategadelj sem opustil misel iti na lov in sél sem za mizo. Vragova mati, ki so bili tudi krčmarica, prineso ga polič in mahoma sva bila z očetom v gostem pogovoru, seveda samo o lovu.

Oče Vrag so bili krepak mož, da malo takih, bolj velike rasti in silno plečát. Bodi-si za vzdigniti, bodi-si za udariti ali pa za hoditi, ni mu ga bilo skoro para pred leti. Tudi zdaj je bil mož še pri moči, ali, kakor je pravil, huda bolezen ga je zadosti pohabila. Mož surovega ni več pil, ampak samo še žganega in mislim, da nekoliko vino in potem žganje sta krepkega moža več pohabila nego bolezen.

Zmenila sva se najprvo o jezeru in racah, a hitro sva bila tudi v bregu pri srnah in medvedu. Mož mi je pravil, kako je zadnjega medveda ustrelil ravno nad vasjo v Stražišči. Zapadel je bil zgoden sneg in zasledili so medveda, ki je hodil na želod. Sporočili so v Lož in od tam prišel je gospod uradnik F., z njim še jeden gospod in dva žandarja. On da je vse lovce nastavil, sam pa da je šel na mesto, kamor je bilo medveda samo tedaj pričakovati, ko bi više postavljenim lovcem ušel. Komaj so pogonjiči oglasili se, pravil je dalje mož, zaslišim gospoda F., ki je z drugimi vred više od mene stal, da zavpije na vso moč: Hav! — na to soseda zopet: Hav! in potem tretjega lovca ravno tako: Hav! — in puška počí. V tem je bil pa medved uže tudi pri meni in v takej naglici, da bi ga bil skoro zamudil in da sem ga še le od zadaj streljal, ko se je postavil črez grajo pri ogradi, kjer sem stal. Hrbtnico sem mu prestrelil. Strašno je rjovel, valil se in si pomagal dalje še kakih dvesto korakov.

Nisem se upal za njim, ampak šel sem nazaj h gospodom, pa ni bilo nobednega na svojem mestu.

Jaz se nasmejem, oče Vrag me pogleda in vpraša, čemu se smejem, ter pristavi sam: „Najbrže besedi „Hav!“ Jaz ne razumem nemški in ne vem, kaj pomeni ta beseda, ampak vem pa vendar, da ravno tako je vsak zavpil. Povejte mi Vi, kaj pomeni ta beseda?“ Jaz se mu začnem na glas smijati ter poskušam možu dopovedati, da ta beseda je samo izraz strahu ali začudenja, a zastonj je bil moj trud. Mož je le svojo trdil, da jaz vem, kaj beseda pomeni ali da mu nečem povedati in še dve leti kasneje, ko je mož ravno ta dogodek meni in mojemu bratu pripovedoval, ni se dal prepričati, da ta beseda néma posebnega pomena.

Izrekel sem svoje začudenje, da gospodje niso večkrat streljali po medvedu. Oče Vrag nekoliko umolkne, kakor bi premišljeval, potem pa reče: „Ej, seveda so se gospodje prestrašili, ko se je medved prikazal — pa kaj! takemu ni zameriti, ki ni vajen zveri, katera je vendar le grozna.“

V takih in enakih pogovorih je hitro čas minul in odpravil sem se proti domu. Obljubila sva si z Vragom, da se bodeva večkrat videla. Krasna noč, nebo jasno, polna luna je svetila. Oče Vrag me je še opomnil, da bi ne zašel na razpotji proti Obrhu in gozdu in šel sem z najboljšim občutkom proti domu.

Tako sva se bila seznanila z Vragom in ostala sva si dobra znanca dolga štiri leta, dokler mi ni móža smrt otéla. Preveč morda se je Vrag z lovom pečal in premalo z delom pri hiši in na polji. Kakor je premoženje pojemalo, tako je hiral tudi mož; doživel je še, da je starejši sin, lep in priden junak od vojakov prišel in se oženil, ter da se je vse na bolje obrnilo. Samo očeta so bile skrbi in nevolje preveč žganju v roke potisnile in to je bilo krepkega moža napósled pokopalo. V teh štirih letih svojega znanstva sva z Vragom dostikrat skupaj lovila po suhem in po vodi, po gozdu in po ledu, a zmirom sva se dobro razumela. Meni se je mož priljubil, dasiravno je bil mnogim preosoren; prijal mi je, ker je bil mož-beseda, nikakor ne priliznen in, kadar je bilo treba, svoje glave.

Menim, da bode prav, ako uže zdaj in tudi nekoliko več omenim o drugem možu, ki mi je bil tudi malo ne vedni spremljevalec na jezeru. Bil je Stáreč Miha. Ne morem se znebiti misli in zategadelj jo tudi povem, da ni prav, če se na tega moža ni nameril kakšen

učenjak, ki potuje po centralnej Afriki ali pa kakšen tak gospod, ki si je izbral nalogo preiskavati najbolj severne in ledene kraje, kajti Miha ni nikdar zeblo in nikdar se ni za vročino pritožil. Ne vem ali mu je bilo to prijetno, kar bi sodil po njegovih otrocih, o katerih bom tudi govoril, ali se je mož toliko izvežbal v teh lastnostih, da sta mu bila vročina in mraz vse jeden, ali bolje rečeno, nobeden občutek.

Miha je bil velike rasti, ne tenak ali še menj pa obilnega života. Kolikor ga je bilo, bilo je uže sama žila in pa kost. Stopal je daleč, a vendar hitro kakor mravlja; tekkel, če je bilo treba, kar cele pol ure. Sam mi je pravil, da za pešca ga ni ugnal še nobeden drug, kakor Vragov boter, predno so bili še bolni. Ta mož, da je jedenkrat, ko so psi jelena pojali, pritekkel iz dna jezera pa do vrha Loma v treh četvrtih ure. Navaden človek potrebuje poldrugo uro. Dasiravno velik, izginil je Miha kar v tla, ako se je bilo treba živali potajiti, ali pa zalezovati jo. In to je on tolikokrat v svojem življenji ponavljal, da se mu je kar ves život tej navadi udal. Uže ako je Miha o racah pripovedoval ter na primer rekel: „Kar jih ugledam za ovinkom“, uže so mu bile rame stisnene in život prihuljen. In ako so race še tako daleč od naju letele, zašumele ali oglasile se, kolikor toliko je Miha rame stisnil in méd-nje glavo potisnil. Ko se je Miha ženil, bil je jeden najboljših posestnikov na Gorenjem jezeru; ko sva se midva spoznala, bila je samo še hiša njegova. Hiša stoji sredi vasi, in ako bi tega tudi ne povedal in samo rekel: pojdi v vas, in v tisto hišo pojdi, v katerej prebivalci samo od rib in rac živé, ne bi Mihovega doma mogel izgrešiti, kajti kakor okolo lisičje luknje bilo je okolo Mihove hiše vse polno ostankov in odpadkov vsega, kar so Miha in Mihovi v hišo prinesli in použili. Miha je imel zdravo, krepko ženo in osem — ne osmero — otrok, namreč samih fantov. Zadnji štirje so bili dvakrat dvojčki. Kakor hitro je sneg skopnel, grelo se je vse to pred hišo na solnci, in kadar sem v vas prišel in proti hiši zavil, brž me je jedno ali drugo dete opazilo in kakor lisičice v luknjo, potajilo se je vse v hišo in pravilo, da „gospod“ gredó.

Ko sem prvokrat v hišo stopil — bilo je v zimskem času, — takrat so imeli dvojci po jedno in po dve leti in vsi štirje so popolnoma nagi čepeli na peči kakor ptički v gnezdu, katerih se še ni prijela mišja dlaka. Vprašam mater, zakaj jih ne obleče, a takoj se mi odreže, da še nikdar niso imeli srajce na sebi, in da dokler je bilo

še kaj pri hiši, da jih je nekoliko pomrlo, zdaj pa da ne umrje nobedno več. Starejši trije fantje so bili uže lovci. Riba na plitvici jim je težko ušla; najstarejši je tudi uže s puško znal pomeriti. Bili so si podobni kakor krajcarji, vsi izrezani tako kakor oče, plavkastih las, pegastega obraza, pogleda pa tako bistrega, kakor ga ima samo jastreb v zraku ali ščuka v vodi. Nisem se mogel nagledati teh očij, ne da bi rekel zaradi njih lepote; in da se niso samo meni posebne zdele, dokaz je to, da me je tudi kmetski mladenič, ki me je na jezero spremljeval, nánje opozoril ter rekel: „Ti otroci so tako vajeni za ščukami gledati in jih loviti, da se jih je uže ščukino oko prijelo“.

Estetična načela pri obleki in stanovanji.

Spisal Ivan Franke.

I.

a našo eksistenco ali bitje potrebne stvari smejo se deliti v take, katere so nam neobhodno potrebne, brez katerih živeti ne moremo, in v óne, brez katerih se da sicer prebiti, a po katerih hrepenimo tako, da se čutimo nesrečne brez njih. Te zadnje tako zvane kulturne potrebe so se v teku časa z napredkom človeškim jako pomnožile in še vedno narastajo. Pri stvareh, ki ustrezajo našim kulturnim potrebam, je nebrojno takih, katerim daje ceno formalnost ali vnanja oblika. Ti predmeti so zopet dvojni, namreč óni, katerih vrednost obstoji jedíno v formalnosti, pri katerih je dovršenost oblike jedina svrha; in óni, kateri nam praktično služijo, pri katerih pa cenimo in zahtevamo poleg praktične popolnosti prijetno vnanjost, primerno krasoto, t. j. hočemo, da ustrezajo našemu okusu, da so lepi. Take objekte proizvája umetnost takrat, kadar je formalnost jedina svrha; in umetniška obrt, kedar ima predmet zadoščevati praktičnemu namenu in našemu okusu. *)

*) Slovenski izraz umetnost ali pravilneje, toda nenavadneje umetelnost, pomenja toliko kakor nemški Kunst, torej vse umetnosti. Za umetnosti, katerih proizvodi so za vid, t. j. za arhitekturo ali zidarstvo, kiparstvo, slikarstvo in vse risarske umetnosti, nemamo še skupnega slovenskega izraza. Tudi drugi narodi imajo le bolj konvencionalna imena; Italijani zovejo navedene

Spomini o cirkniškem jezeru.

Spisal dr. H. Dolenc.

II.

Povedal sem uže, da ne samo lovcu, ampak tudi uže opazovalcu in napósled človeku, katerega veselijo priroda in živali, je jezero znamenito mesto zabave in radosti.

V tem oziru so pa zopet najživahnejše dobe: skoro vsako leto mej Mašami, kadar jezero uže bolj na naglo usahuje in zginuje; o hudej zimi, kadar se žival od severa proti jugu pomika, posebno kadar pride dosti labudov, in napósled o spomladnem času, kadar ponočna nevihta proti severu vračajočo se žival na jezeru ustavlja. Imel sem priliko vsako teh dob večkrat opazovati in povedati hočem, kar mi je ostalo v spominu najbolj znamenitega.

Prva zima, katero sem prebil blizu jezera, ni bila ugodna za lov s puško. Vreme se je mešalo: vrstili so se sneg, mraz, pa zopet južno vreme. Tudi se nisem še znal po vremenu ravnati, kar je vsakemu treba, ako neče zastonj pota delati in ob pravem času na pravem kraji in mestu biti.

Vendar tudi za te poti, ki sem jih prvo zimo napravil, mi ni žal, vselej smo se kaj zmislili v kratek čas. Ako je bilo svitlo in tiho vreme, peljali smo se na čolnu proti Obrhu, kamor jo ribe potegnejo po zimi, ker je voda ondu gorkejša nego niže po strugi in pod ledom. V čolnu smo imeli osti in gledali smo za ribami. Navadno je jeden vozil, drug z ostmi v roki pa spredaj stal in gledal, kje bode ugledal ribo. S kraja se mi je kaj čudno zdelo, ko je spredaj stoječi mignil ali zinil, da stoj, potem pa zagnal osti v globočino in največkrat nasajeno ribo iz vode izvlekel. Dostikrat in dostikrat sem se vozil in prepeljšaval, predno sem se tudi jaz privadil ribo v vodi in pri tleh ugledati; tudi sem kasneje večkrat poskusil z ostmi jo nasaditi, toda temu se nisem privadil, le malokdaj se mi je posrečilo. Najteže je pri tem delu zmeriti globočino in iz prave daljave osti zapoditi. Ribe, o katerih govorim, so ščuke, katere jezerci splošno le „ribe“ imenujejo, a šlajne in menke s pravim imenom zaznamejujejo. Ščuka ima navado, da prav mirno stoji in še le, ko si jo

prepodil ali pa ko za živežem šine, prestavi se in zopet na miru obstoji. Kadar tako stoji, da se vsa vidi, jo je teže nabosti, kajti tudi ona pretečo nevarnost opazi ter se premakne. Lóže jo nabodeš, kadar jo mej mahom ali pri koreniki ugledaš, ali zato je pa treba imeti vajeno oko. To pa imajo jezerci. Poldrug seženj globoko bo stala in samo repno plavút kazala, pa izgubljena je!

Da sta v tem lovu boter Vrag in Stáreč Miha mojstra bila, ni treba omenjati, ali bolj kratkočasil sem se, kadar so šli očetje v gozd in smo se odpravili na ribji lov Mihova starejša dva, Vragov Francek in jaz ž njimi. Starejši Mihov, tudi France po imenu, bil je vodja in poveljnik, jaz sem dobil osti v roke, France se je nastavil zraven mene, druga dva sta vozila.

„Počasi vozita, pa držita čoln, kadar bom rekel!“ bilo je prvo povelje. „Stoj! gospod jo vidijo! Ali jo vidite?“

— „Kje!“

— „Meni osti, meni! Držita čoln!“

Dal sem osti, France je nameril in največkrat ribo res nasadil, a vselej, kadar je grešil, morala sta biti kriva vozača. Saj veste, da vsak lovec ima zmirom izgovor pri roki, in kakor je oče Miha Franceta krivega stavil, kadar je on grešil, tako je France zdaj nad mlajšimi se znašal. Čudil sem se mu, kako je znal mene izgovarjati, ko sem časi kar po desetkrat zapóred ribo izgrešil. Tudi pri meni sta bila vselej vozača kriva, zmirom bolj trde besede so padale in poudarjal je France vedno, da tako slabo vozita, da še gospod ne morejo ribe ujeti. Fanta sta molčala, pa svojo mislila; zdi se mi, da časih sta se tudi jeden drugemu namuznila, kadar je France gospodovo spretnost poudarjal.

Ali še drugo pripravo za loviti smo imeli s sebój in kaj mislite, kaj? Žimnate zanjke na tánkkih, precej dolgih palicah. Dokler nisem na jezero zahajal, tudi jaz nisem nikdar slišal še menj pa videl, da bi se ribe v zanjke lovile. To se godi tako: Manjšim ribam, ki še niso za osti, in so tudi menj plašne, se kar počasi z zanjko približuješ in ko se ti posreči, da ribi glavo zajameš, takrat hitro potegneš in riba visi v zanjki. Temu lovu sem se bil tudi jaz privadil in prav dostikrat se ž njim kratkočasil. Toda največ smeha in zabave mi je delalo gledati fantiče, kadar so ribe pod ledom izbijali.

To se godi, kadar je jezero zamrzneno. Manjše ribice se pred večjimi kolikor mógoče h kraju pomaknejo in tičijo pod ledom v mahu

in travulji. Fantiči si napravijo trde bunke največ iz kake korenike ali grče izrezane in jih nasadijo na precej dolge voljne palčice. Vsa priprava se imenuje kladvice.

Nastavijo se lovci ali kakor bi jih morebiti bolje imenoval — nastavijo se ribiči v vrsto in dalje gredé potrkavajo po ledu. Riba, nad katero ravno potrkaš, šine izpod mahú ali trave, takrat pa kdor more, udari s silo za njo. Ako zadeneš ravno nad njo po ledu, riba takoj belo pokaže, to je omedlela je ali popolnoma mrtva zvrne se na hrbet. Ribiči pristopijo z bunkami, prebijejo led, polože ribo nad led poleg prebite luknje, pa hajdi dalje! Ali to se ti ne posreči vselej in celó malokdaj se pripeti, da bi ribo kar na prvi mah zadel. Tudi ne šine riba ravno naprej, ampak največkrat po strani proti globokej vodi, pa tudi nazaj pod ribiči. Kjer se riba priustavi, kaliž naredi, to je, vodo nekoliko zmoti.

Za ribo in kaližem obračajo in obrnejo se vsi in vsak maha, a ne vselej po ribi, večkrat tudi po sosedovej nogi. Krik se vname „Glej jo! Daj jo! O joj, moja noga! Brani jej v breg!“ Na polzem ledu tudi nekateri pade, drug nanj in tako se vse giblje, obrača, pada, maha, dokler riba belega ne pokaže ali pa ne uide v globočino. Kadar se tó ali ono zgodi, nastavi se zopet vrsta in nadaljuje lov. Samo kakšen ranjenec zaostane in jokaje preti: „Le čakaj, ti bom uže vrnil!“ Ali kadar zagleda, da je spet riba v sredi, pozabi bolečine in ako tudi nekoliko kinka, kmalu je zopet mej ribiči. Pa ni vsak, da bi z lepa pozabil, ako jo po nogi dobi.

— „Ti si me! Zakaj si me?“

— „Ne jaz, ta te je!“

Bunke se nad glavami pokažejo in hudo bi bilo, ko bi se mož moža ne bal, in bi piskerčki ne samo kipeli, ampak tudi pokati začeli.

Kadar sta bila voda in led po tem, da je bilo mogoče ribe izbijati, vselej sem si privoščil to veselje. Poskušal sem sam, ali za odrastlega to ni, posebno, ako se ni od mladosti tega vadil.

Spremljal sem ribiče in pazil na to, da ne bi bil v sredi, kadar se je kakšna huda bitka začela. —

Kadar bode mogoče tudi našim umetnikom po domovini prehajati in si predmete za slike nabirati, bodo dostikrat tudi cirkniško jezero in prizori na njem v ta namen služili, ampak preverjen sem, da prijetnejše slike gotovo ne bode, nego ta, ki bode ravno omenjene ribiče predstavljala. Ker se pa to najbrž ne bode še tako hitro

zgodilo, in bodo sedanji ribiči uže nekoliko odrastli, hočem najoriginalnejšega mej njimi nekoliko opisati. Bil je to o mojem času Mihov tretji sin Šimon po imenu. Za tem imenom bi vsak Bog ve kaj pričakoval, ali tukaj je služilo možaku, ki je bil to samo po imenu in po obnašanji, dorastel še ni bil tudi še za deseto leto ne. Prišel sem zopet na jezero in Vragov Francek mi je takoj povedal, da denes bi bilo dobro za ribe izbijati.

„No, skliči jih skupaj, pa gremo!“

In prišli so, toda malo jih je bilo in zatorej je Starčev France, ko smo šli mimo hiše, tudi še Šimona poklical. Dasiravno v hudej zimi, prikazal se je mož na pragu bos in v samih hlačicah z jedno naramnico.

„Z nami pojdi!“ mu veli France.

„Ja, bos bom hodil!“ oglasi se Šimon.

„Materine črevlje poišči pa očetovo kamižolo.“

Šli smo dalje in kmalu nas je došel Šimon po vseh štirih, kajti rokavi so ravno do tal viseli. Ko smo prišli na led, so Šimonu rokave zavihali, strašni črevlji so krevsali po ledu in velika kamižola s polhovko nad seboj se je v vrsti dalje pomikala. Ubogi Šimon! Vsega, kar ni bilo prav, bil je on kriv, ali znal se je po robu postavljati in oba skupaj sva vendar toliko zmagovala, da ni bil Šimon iz vrste izključen. In tudi ko smo po končanem lovu pri Vragovih krepčali se z belim kruhom, je Šimon tak kos odgriznil in po ustih preobračal, da niti črevljem niti kamižoli ni bilo v sramoto.

In ko so mu soribiči očitali, da je on kriv, da je največja riba v breg ušla in da je on namestu po ribi Teličevega celo po hrbtu udaril, je Šimon tudi vedel kaj odgovarjati in celó Vragov boter so rekli: „Le pustite Šimona, on je uže možak, dasiravno ga nista krojač in črevljar še nikdar premerila.“

In tako je bil tudi Šimon mej lovce in ribiče uvrščen in danes mu ga najbrž ni para.

Spomini o cirkniškem jezeru.

Spisal dr. H. Dolenc.

III.

Povedal sem uže, da posebno dosti živalij je videti na jezeru v spomladanjem času, kadar se race in druge ptice jamejo od juga proti severu pomikati. Južna gorka sapa taja sneg po naših hribih, jadransko morje se vznemirja, valovi se premetavajo in neizmerne trope rac komaj čakajo mraka, da se povzdignejo in letijo proti severu v mirnejša močvirja in jezera. Ali pomlad je nestanovitna kakor mladost, s katero jo primerjamo. Na večer gorák veter pa južno vreme, ali kakor da bi kolo zasukal, preskočilo je na burjo in piš, veter se z dežjem brani, a burja ga v sneg izpreminja. Pre-spali smo noč, pa z velikim začudenjem vstanemo, videči zemljo z belo odejo pobeljeno; ali drugače se je tistim godilo, katere je taka neugodna izprememba na potovanji srečala. Na tisoče popotnih ptic je prevarila spomladanska nestanovitnost. Branijo se sicer in silijo dalje, ali kam, revice? Le zmirom v hujšo burjo, temo in sneg. Do tál je treba, ni drugače, in čakati, da se vreme utolaži, in to se spomladi tudi časi tako na naglem zgodi, da uže na jutro pobeljene vrhove najčistejši solčni žarki obsevajo.

Tako jutro, bila je nedelja, zvalo me je, da sem puško na ramo obesil, psu zazvižgal, pa hajdi čez Greben proti Jezeru. Bil je po dolgem deževanju in meglenem vremenu zopet lep dan, ki je v pomlad silil. Taki dnevi vsaj náme posebno vplivajo. Nikdar mi ni pomlad tako lepih trenutkov rodila, kakor so jih takšni prvi dnevi vzbujali, in čim bolj se človek stara, tem bridkejše izkušnje ima in tem večkrat se vara v svojih nadejah in osnovah, ali vendar le neizmerna je moč prirode, človek pozabi let in težav in zopet si more reči: vendar sem še jedenkrat vesel, da sem na svetu.

Z Grebena se pregleda jezero. Ni bilo zalito, Osredek*) je bil iz vode. Videl in vedel sem, da s puško ne bode denes dosti opravka,

*) Osredek je precejšen kos sveta v jezeru, ki se nikakor ne loči od cele ravnine, in vendar je dosti višji, kar se pozna po tem, ker ga voda najkasneje zalije.

vendar me je mikalo v dno in do vode, ker sem znal, da je viharna noč dosti živalij ustavila. In nisem se motil. Nikoli več, ne prej ne pozneje nisem toliko ptic skupaj videl, kakor ta dan. Gosij, rac, malih in velikih, največ pa zvižgavk, pliv in obrežnih ptic in škorcev, vsega tega je bilo na vodi in ob kraji neizmerno dosti, posebno pa okolo Osredka in na njem je kar glava pri glavi tičala. Ko sem se vodi približaval, so se bolj prekovnanje trope odmikale, sicer je bila pa vsa ta žival mirna; videlo se jej je, da po hudej noči jej mir in solnčni žarki dobro dejó.

Sél sem na kamen pod jezerskimi njivami, gledal in se zamislil. Bog ve, kod povsod so romale misli tam po južnih krajih, kjer so bile čez zimo te ptice, in kamor si je poželelo v mladostnih letih tolikrat srce, posebno v jesenskem času, kadar so te ptice preletavale čez nas proti jugu in opominjale, da nam bo pa zopet iti v šolo in od doma. Oj, blagor vam ptice, ve imate prostost in kreluti, letite, kamor se vam zdi, in vidite morjé in ladije na njem in rajske kraje, polne sladkega sadja in čudnih živalij in črnih zamurcev, in tam zmirom godejo muziko in lepa dekleta plešejo in Turki jih gledajo, iz dolgih cevij tobak kadeči! Mene pa bodo potisnili mej štiri puste zidove vsak dan po štiri dolge ure in po šoli ne bodem smel, kamor bom hotel, ampak doma in na miru bom moral biti in pri tujih ljudeh, ki družega ne znajo praviti, ko: „priden bodi in uči se!“ Nikdar te ne pozabim, lepa mladost, ali tudi vas ptic nikdar ne, ki me niste nikoli s sáboj vzele in še zakrivile, da je jesen prišla in se spet šola začela. — Bog vé, koliko časa bi bil še sanjaril, da se mi ni zazdelo, da od Cirknice proti meni še druge trope ptic priletavajo. In res se je to godilo, ali komaj so posedle, uže se spet povzdigajo in druge za njimi; posebno, kar jih je na suhem sedelo in so bolj za vodo ustvarjene, pomaknile so se na vodo. Nisem dolgo ugibal, kaj bi bilo temu uzrok, in pravo sem zadel, ko sem kragulja obdolžil, da lepi mir kali. Zmirom več trop je bilo po zraku, kragulja sem ugledal, ko se je mirno vozil po zraku nad jezerom, kakor bi mu vse to življenje prav nič mar ne bilo, ampak predno je še prišel prav do kraja, zavil je zopet in nekoliko više se jel prepeljavati. Na race je prežal, to so škorci in drugi ptiči takoj opazili, in se le nekoliko odmaknili, race so pa odletavale proti dolenjemu jezeru, in kragulj je res zavil za njimi kakor skrben pastir. Toda komaj so bile zadnje trope v dolenji kraj odletele, uže sem

ugledal druge, ki so se spet proti meni pomikale, in zmirom več in več, in toliko se jih je naletelo, da smem reči, da ralo sveta bi bile do čista pokrile, ko bi jih bil jedno poleg druge stlačil. Mislil sem: ko bi se katere celo do mene pomaknile, in kar strel doseže! Zato sem se potisnil v plot; in ko se spet ozrem, ugledam kragulja kakor piko visoko v zraku ali ob jednom tudi uže celega, ko je kakor blisk šinil mej race. Najbližje tej nesreči so se, kakor jim je navada, potopile, in ko se kragulj zopet privzdigne, bilo je prazno pod njim. Bolj oddaljene so pa zletele, na vse strani so hitele in še le kasneje se v trope zbirale. Iz vode je pa kar vrelo rac in kakor se je vsaka pokazala, odletela je ali pa obstala in gledala, kaj bo zdaj storiti. Ali tudi kragulj se je bolj oživil, ko je uže pokazal, da je res ropar in da se ne prepeljuje samo za kratek čas po zraku. Gotovo ga je tudi jezilo, da mu je prvokrat pri takej množici vendar le izpodletelo; zatorej je naglo se jel prepeljavati za tropami. Kragulju je šlo za to, da pride nad race, vendar zopet ne previsoko, kajti, ako je on previsoko, so race, kadar se vrže nánje, prej na vodi in pod vodo, nego li on katero doseže. Race torej vedno pazijo in se uničejo, da so ali na strani od sovražnika, ali nad njim ali pa toliko nizko pod njim, da so prej v vodi, nego li on mej njimi. Ko bi pa hotele kar na vodi obsedeti, se kragulj tako nizko čéz-nje popelje in ako treba zavrti, da bi mogle kar pod vodo ždeti. Vse te izpremembe se tako hitro in točno godé, da se tega človek ne more nagledati.

Dozdaj je bilo vendar še varnosti, zdaj v gorenjem, potem v dolenjem konci jezera, ali dasiravno ga še vidim pred saboj kragulja, vendar race ob krajih gori in proti meni letijo in — kaj pa je to? Resnično! Še jeden je prišel na kosilo! Dvema pa se je uže teže braniti. Nagnala sta jih skoro vse proti meni, tudi prav nad mánoj so se vrtile. Šumelo je nad mánoj, zvižgavke so piskale, kar najedenkrat od leve strani zašumi nad manoj in okolo mene rac na tisoče, vse do tál in do vode. Gledam, kje bi bil kragulj, zagledam ga, ali predaleč; ubranil je raci proti vodi rešiti se in kakšnih tri sto korakov od mene v hribu sta planila do tál. Kesal sem se, zakaj da nisem pomeril vsaj na kako raco, ko je bilo vse živo okolo mene; mikalo me je iti v strmi hrib do mesta, kamor sta kragulj in raca zginila, kar od gozda sém zaslišim nenavaden šum. Nisem vedel, ali se je kako veliko drevo porušilo, ali čemu bi bil to pripisával, vendar ko gledam in gledam, opazim škorcev več nego tisoč vse v jednej

tropi skupaj. Letijo doli proti Otoku, za njimi pa skobec. Ko so imeli prileteti do Otoka, vržejo se naglo v stran in proti gozdu, skobec za njimi; vrnejo se zopet proti jezeru, skobec pride nád-nje; zdaj šine méd-nje, ali kakor bi trenil, vseh tisoč in Bog ve koliko jih je bilo, je najedenkrat pod vodo — in zdaj spet zašumi kakor prej in šum odmeva po gozdu. Nikdar prej niseim slišal, še menj pa videl, da bi se tudi škorci pred skobcem potapljali, zdaj sem se pa o tem prepričal. In s kako silo padejo v vodo! Prepričan sem, da šum, katerega napravijo s tem, da s tako silo ob vodo udarijo in od take množice, kakor sem jo jaz gledal, bi se čul pri tistem vremenu celo uro hodá daleč. Kakor buče od ulnjaka so švigali zdaj iz vode in se zbirali zopet v posamezne trope. Skobec je jel pa spet stražiti, pa le tako, da ne bi mu kaka tropa na široko jezero ušla in da bi jih imel vse skupaj v ožini proti Obrhu. Jaz sem se prestavil bolj proti Obrhu in zopet se v plot potisnil, jako radoveden, kako se bode stvar s škorci končno završila. Uže so bili zopet vsi v jednej tropi; tudi oni so se branili, da ni skobec preblizu nád-nje prišel, ali dolgo ni trajalo, da jih je prevaril in se zapodil méd-nje in planili so zopet vsi ob jednom v vodo in to komaj stoinpetdeset korakov od mene. Čul sem sapo po obrazu, katero so s silo naglim padcem napravili, a skobcu je zopet izpodletelo, ali s tako silo se je zagnal za škorci, da, ko je zavil, da bi tudi on v vodo ne padel, ga je vzdignilo gotovo deset sežnjev nad vodo.

Od vseh stranij je mrgolelo zopet iz vode in vsak potopljenec je le nizko in pri vodi letel, dokler ni bil zopet daleč od „straha“, ki se je zopet krožil. In kakor bi obupal, da bode denes kaj nad vodo dobiti, odpravi se kar najedenkrat in leti proti suhemu, ampak tudi proti meni. Stisnem se še bolj in ko je bil skoro nad maňoj, planem iz plotú, pomerim in vsaj ta ni nikdar več škorcev strašil! Drugi kragulj je najbrž v tem času tudi si prisvojil svoj košček mesá, ali se pa naveličal.

Vse polno rac in ptičev je zopet mirno počivalo okoli Osredka in na njem, kakor bi ne bilo nikdar drugače.

Hotel sem se tudi odpraviti v vas in proti domu ali strel je bil zvabil Miho, ki je v tem času od naše iz Starega trga prišel in s puško na rami koračil proti meni. Še precej daleč od mene je vprašal, kaj da sem streljal. Pokažem mu skobca in ni mogel drugače, da ga je preklel in mene pohvalil, da sem ga, škodljivca! Pravil

sem Mihi, kako in kaj se je s kragulji in s skobcem godilo; a njemu to ni bilo nič novega, ali zavzel se je tudi on posebnej množini živalij, katerih je bilo denes na vodi in okolo vode vse polno. Pa tudi ko blisk mu pride na misel in mi reče, da morem za vodo proti Obrhu, da gotovo se je kaj rac v breg in po vrbah potajilo. Šla sva in ni se varal. Na trijih mestih so nama bile zletele in petero sva jih bila pobrala. Vrnila sva se proti vasi in Miha mi je ravno pravil, da nazaj domov morem preko Lipsénjščice, da tija se je gotovo tudi dosti rac potajilo. Kar obstane in se stisne rekoč: „Ali jih vidite? Vsi so za plotom, kakor nalašč, da jih zalezava!“ Pogledam in v resnici vidim na solnci za plotom vso množino škorcev, kamor jih je nabrž prigravajoče solnce zvabilo, da bi se bolje sušili po prejšnjej neprostovoljnjej kopelji. Nekoliko jih je bilo pa tudi bolj na skritem. Rečem Mihi, da meni do škorcev ni posebno zdaj na spomlad, ko so slabo pitani in trdi, ali Mihi je bilo zastonj govoriti in tudi mene siliti ni bilo treba; tako sva šla proti Malinšču od tam pa naravnost proti plotu od nasprotne strani. Miha se ve da prihuljen in vedno mrmraje, kakor vselej v takej priliki.

„Le bolj na desno se drživa, da jih bodeva s konca posnela! Oba najedenkrat se morava povzdigniti in prvič na tla ustreliti, potem pa za njimi.“

Še kakih deset stopinj sva imela do plotú, kar od vasi doli prileti otročji glas na pretrgana usta: „Oče, kosit!“

Brrr! škorci v zrak, Miha pa klobuk ob tla!

„Le čakaj, ti bodem uže dal, kosilo!“

Fant, ki je škorce takoj ugledal in videl, kaj sva z očetom nameravala, zginil je, kakor bi trenil in ne vem, če je imel prav mirno vest. Miho sem pa jaz s tem najbolj potolažil, da sem ga na kosilo povabil k Vragovim in tam je bil za tisti dan razgovor največ o kragulji, jastrobih, skobcih in drugih sovrstnikih, ki imajo posebno lastnost, da, kadar jeden jame žival preganjati, se še drugi tudi prikažejo, kakor bi z nebes padali. Največ potrebnih teh nepotrebnežev se priklati v zimskem času na jezero, o tem in o posebno zanimljivem dogodku z orlom pa drugikrat.

Spomini o cirkniškem jezeru.

Spisal dr. H. Dolenc.

IV.

Sušec rep zvija in se brani, ali ubraniti ne vendar ne more spomladi, da ne bi prišla z zelenjem in cvetjem. Povsod kali in poganja in gosto zelenje obrobi tudi hribe, na katere se jezero naslanja. Jezero upada, trava, big in trsica prirasto iz vode in skoraj ni vode videti na jezeru. Komur je mar prirodina krasota in prilika dana, naj bi nikar ne zamujal tih lep večer v to porabiti, da si najame čolnič na Otoku in se prepeljuje po Zadnjem kraji. Kar zmoreta gozd in voda, vsa ta lepota je tukaj združena. Ptičev, žlahtnih pevcev, morda noben del gozdov po Javorniku in okrog Snežnika toliko ne zvabi kakor to zatišje. Po sredi se prepeljuješ in na obeh straneh jih vidiš in slišiš; ko se bolj h kraju pomakneš, kosi te takoj očarajo, začuješ tudi šum in stok po gošči in oblaja te srnjak, katerega si s paše odpodil. Zalopota pred taboj in vzdigneta se raca in racman in jameta se krožiti, ker daleč od gnezda ne marata odleteti. Skoraj žal ti je, da se te boji in uniče žival in rad bi jej naznanil in povedal, da nisi sovražnik, da te premaguje naravna krasota in da prevoščiš vsemu, kar je Bog ustvaril, mir in blagi čut, ki je tebe obšel. Tako sam si in vendar toliko čutiš in obdaje te radost, kakeršne društvo in beseda nikdar ne moreta obuditi.

Nehoté se špominaš nekdanjih časov, ko je še večja zver bivala po teh gozdih, in o katerih si čital v starejših knjigah posebno v Valvazorji in v popisu cirkniškega jezera gospoda pl. Steinberga in o katerej slišiš prepovedovati tudi še zdaj mej ljudstvom ob jezeru. Zdi se ti, da izpod gostega hoja pristopi k bregu širokorogati jelen ki se pazno ogledava, ako ga nihče ne bode motil, ko se misli napojiti in potem povalati na najbolj plitvem mestu. Tam kjer je voda še bolj upala in je najgostejši big, tam je pravo mesto za divjega prasca, ki rije in se zabava po svoje. In tam iz skalnate votline, velike Bobnarice, zdaj pa zdaj se ti bode prikazal povoden velik mož, z brado črez pas in debelo gorjačo v roki. Vendar strah te ni, saj nisi krasna deklica, katere išče, celo ogne se te, z grdim pogledom, češ, da ga bodeš ovadil, in prekrižal njegove hudobne namene, stopi

le dvakrat ali trikrat čez kamen in kost in zgine v gozd in tmino. Ali črni oblak ti zagrne prijazne misli, ko se spomniš krutega robstva, v katerem je trpelo tedanje ljudstvo kakor povsod tako tudi in posebno okrog jezera. Plemstvo tujega roda se je zbiralo dostikrat posebno ob zimskem času na jezeru, gostilo in razveseljevalo se je po ledu in zabavalo gledajoč, kako so gladni tlačani najprvo led razsekavali, potem pa po vodi in mej ledom nagi mreže vlačili in ribe lovili. Bojiš se, da ne bi začutil stoka in joka nesrečne družine, katero je revež zapustil potem, ko ga je mučna bolezen robstva otela. Vzdihneš globoko in se predramiš in ponosno se zamisliš, da je lepa doba nastopila in da tudi ti si se uže trudil, da rešiš slovenski naš rod nasilstva in tujčeve pete. In zopet te navdaja rahli čut, spomniš se lepih trenutkov, katere si preživel sponladanjske večere v krogih navdušenih rojakov, in volna misel ti ustreza, da, kar naenkrat si zopet sam in deklica, prva ljubica, je pri tebi, zaupljivo te gleda, pade ti v naročaj, luna pogleda čez hrib, pa molčé se pomakne za oblček in ko se zopet pokaže na Otoku, zvonček zapoje in te opomina tudi na daljno pot do doma.

Ko sem po takem večeru proti domu šel, sklenil sem za trdno večje društvo za ves dan na jezero zvabiti, kar se je tudi zgodilo. In ne le enkrat, večkrat smo vse naložili na kmetske voze, potegnili do Jezera, tam pa v čolne zložili in prepeljavali žene in otroke ter jih zopet izložili na lepem prostoru za Otokom. Kar smo vendar še pozabili, smo si izposodili na Otoku in živeli smo kakor v raji. Vsega smo imeli dosti, kuhali, pekli smo, otroci so se zigravali, dojenčki so prvokrat pod gostimi hojami pospavali, odrasteni smo pa prepevali in veselili se od srca. Le prehitro prehitro so minuli ti dnevi, in ko smo bili zopet na čolnih in na poti proti domu, ozirali smo se proti naglo priljubljenemu prostorčku. Škoda, da dosti poezije, katera nas je prevzela, pogubili smo uže na potu, ko je postalo vse zaspano in sitno. Kar je bilo mladovja, spehano bi rado spalo, ali ni bilo preveč prostora, jedno je drugo dregalo, in o joj! na vrhu proti Danam se nam je celo kolo snelo; jok in vrisk otroških in ženskih grl je bil nasledek.

Ko smo se pa drugi dan in kasneje zopet zbrali in pomenili o prelepem dnevu na jezeru, slovelo je tudi sneto kolo mej vzvišenimi dogodki.

Kres je pomenljiv čas tudi za jezero. Stari možje pomnijo leta, v katerih se je o kresu uže po vsem jezeru kosilo. Čim prej jezero vsahne, tem boljša trava raste. Zatorej je okrog jezera okolo kresa vedno le o tem razgovor in beseda, ali upada voda in se usuši jezero ali ne. Mene so ti pogovori zanimali, ali morda ne toliko zavoljo trave, kakor zavoljo rac in kozic. Miha je bil stalni poročevalec, ali v tem obziru nezanesljiv ali rekše nepotreben, kajti vsako leto je bilo sporočilo jedno ter isto: „Rac pa letos toliko, kakor še nobeno leto ne!“ Tudi ni bil Miha za poleten čas glavna osoba pri lovu, ampak stari Anže na Otoku. To uže zarad tega, ker lov na mlade race se vrši največ le okolo Otoka, kjer je največ jezera in kjer to najkasneje usahne. Kakor se voda bolj steka, tako se pomiče tudi žival za njo in ravno tik Otoka se vrši ob svojem času skoraj vsako leto najbolj čudna zanimljivost tega jezera, da kolikor ga je še, kar naenkrat je jame požró in vse kar je še malo ur poprej plavalo in gibalo po vodi in v vodi, kar mahoma na suhem ostane. Ni moj namen vsega in z vso natančnostjo opisavati, moral bi bil sicer tudi početi z opisovanjem lege, velikosti in enakih razmer jezerovih in in vse to bi dalo obseg velike knjige, nadaljujem le o tem, kar sem začel, prizore in osebe narisati, kolikor je v mojej moči in opozoriti prijatelje prirode in naše domovine na to, da bi si po mogočnosti privoščili gledati in širiti to, kar se redkokje nahaja.

Otok sam na sebi in njegovi prebivalci bi dali povod premišljevanju in originalnim črticam. Bolj oddaljenih od sveta in osamljenih prijela se jih je neka posebnost, ki jih loči od bližnjih sosedov. Otok je kakor mala republika, navada je ustvarila postave in razmere, katerih vseh ne smem svetu ovajati, kajti mogoče bi bilo, da bi jih jeli pretresávati praktični juristi in financarji in potem hoteli svoje studije loco rei sitae nadaljevati, kar bi gotovo ne koristilo domačej šegi. Dandenašnji kupujejo Otočani tobak in sol v Cirknici, še se pa spominajo starejši ljudje, da je to narobe bilo. Za suho meso so se tedaj v gozdu preskrbovali, pravijo, da je bilo od pitanih jelenov, katere so s svincem klali. Tudi sem zvedel na Otoku, da krača od debelega medveda se prav malo loči od prašičje, samo da nekoliko bolje diši. Sploh so pa Otočani gostoljubni in kogar spoznajo, da mu je zaupati, temu dosti povedo, kar se drugod ne pozve. Jaz sem bil dostikrat mej njimi, posebno pri Jršanovih sem bil vselej dobro shranjen, in tudi še potem, ko sem vrečo odnesel, katero so

mi mati enkrat posodili, da sem jo z racami napolnil, katero pa še zdaj nisem vrnil. Vasica je skrita za holmcem, na katerem je cerkvica v sredi lepih smrek in hoj, ki so tolike dorastle le zato, ker Otočani še pojma nemajo o umnem gozdarstvu.

Najbolj sva se bila seznanila na Otoku s starim Anžetom, Nikar misliti, da je bil mož Bog ve kako star, bil je še le nekoliko čez petdeset let, ampak imel je uže odrastle sinove in sin tudi uže otroke, zatorej je bil on uže „ta stari“.

Anžetov rod je bil čvrst na telesi in ravno tako na umu. Fantje so sloveli za najbolj zale okrog jezera in za dekletom je vsak rad še enkrat pogledal. Stari Anže je bil sportsmen, več ali menj tudi sinovi, njim je šla prva beseda, kadar so si Otočani pripravljali naj si bode postno ali drugo meso. Kožarji iz laškega okraja bili so pri Anžetovih ravno tako znani kakor v domačej fari in gospodinja Anžetova je hodila zmirom s cajnico po svetu, v kateri se je pod navadno ruto nahajal najfinejši gozdni in jezerski pridelek.

Anže je bil miren človek in kaj malih besedij; tudi gibal se je mirno, ali vse to kakor navaden človek; kadar je bilo pa treba, rinil je in storil kakor nihče drug. Kakor vsakemu pravemu gozdarju bila je klada enkrat tudi njemu nogo zlomila. Ta noga je služila na Otoku namestu barometra in je po svojem gospodarji tudi meni večkrat bolje naznanovala vreme kakor stoletna pratika. Anže se ni dal siliti, storil je rad in vztrajno, kar je bilo treba, posebno ako je človeku stregel, ki je bil po njegovej volji.

Anže je kneze in grofove po jezeru prepeljavajal, poznal tudi dosti ljubljanskih gospodov in vedel tudi dosti povedati o gospodih iz Bistre ter njihovih pravicah na jezeru in poudarjal je spretnost teh gospodov kakor strelcev. Ni bil nagel v sodbi kakor Miha, kateri je povsod videl na tišoče rac in rib na cente, toda kadar je Anže rekel: „letos bo mladih rac“, ali pa: „denes je pravi dan“, takrat pa le v čoln pa po jezeru ž njim!

Kadar je bilo več voznikov treba, je Anže mej dogovorom navadno bolj zadaj stal, malo se glasil, ali takrat pa uže opazoval ljudi in orožje in kadar je bilo besed zadosti, vselej je on določil, kod in kako da se bo vozilo. Čoln je bil v njegovih rokah pero. Nihče ni znal tako tiho voziti kakor on. Rekel je sam, da, kadar je vreme pravo in strelec zato, njega veseli voziti kakor fanta plesati.

Zgodilo se je pa tudi, da sem Anžetu človeka izročil, katerega je uže čez uro nazaj pripeljal, dasiravno je bilo dosti rac in sapa prava, ali kdor ni znal streljati, temu je Anže tako ali enako povedal: „Gospod, pojva, vrniva se, midva nisva zato!“

Lov na čolnih se začinja okolo sv. Jakoba, kadar mlade race letati počno. Prvi pogoj za ta lov je sapa. Ako té ni, race pred šumom, katerega čoln po gostej trsici napravlja, zletijo ali se pa plavaje uničejo. Kadar je pa sapa, déla ta po trsici toliko šuma, da se race še le vzdignejo, ko je čoln uže toliko blizu, da jih ves strel doseže. Raca je trda žival in treba jo je do smrti pobiti, kajti ako le količkaj živa na vodo pade, potakne se ali pa odplava po trsici in ni je več. Ako jih lovec dve tretjini dobi, kar jih pobije, sreča je vselej ugodna. Meni se je zgodilo, da sem jih od dvaintrideset pobitih samo trinajst domov prinesel.

Ravno tisti dan se nama je z bratom čudno dogodilo. Vozila sva se okrog Žirovniščice; voda je bila visoka in dostikrat čez travo. Zapaziva za šopom trsice in trave race in Anže me je skoraj prav do njih zavozil. Zletijo, ustrelim in na vsak strel je po jedna pala, prva kakor cunjca, komaj kakih dvajset korakov od čolna, druga pa precej dalje, ker sapa je bila huda in ni dala hitro pomeriti. Anže je pognal čoln do druge in res sva jo pobrala, čemur se nisva nadejala. Za prvo nama še mar ni bilo, da bi je ne našla in vendar je nisva. Ziskavala sva daleč okrog, večkrat na mesto prišla, kamor je padla, ali najti le je ni bilo. Zopet se vrneva na to mesto, Anže jame gledati v vodo, kakor bi hotel ribo zasaditi in res zažene veslo pod vodo in raca še s pretrganim bigom v kljunu splava na vrh. Le še toliko življenja je imela, da se je bila potuhnila in se za big poprijela, katerega tudi v smrti ni popustila. Kdor torej hoče na jezeru dobro opraviti, naj naprvo na to pazi, da ne bode daleč streljal, malokedaj bo pobral raco, ako tudi pade in največkrat s strelom še take popodil, ki bi bile sicer morda počakale. Za njim le kragulji pobirajo, ki so vedno za strelcem, kakor gavran za orjačem. Kadar voda uže toliko upade, da ni več mogoče z čolnom po trsici voziti, takrat se bliža tudi za race, ki še letajo ali so pa še gole, najhujši čas. Po trsici in travulji jih sledijo psi in jih lovijo; kar jih pa k jamam pribeži, v nevarnosti so, da nastavljenim lovcem ne pridejo pred oko. Kar se rac bolj kasno izvali, ali pa goli, malo jih otide od vseh stranij pretečej opasnosti.

Uradnik pa odgovori :

— Kaj, zajca? Denes je 31. avgust. Po deželnej lovskeje postavi se pa 31. avgusta zajec ne sme niti streljati niti prodajati. Na prestopke te postave so zažugane ostre kazni. Mamka pazite, in ne govorite nocoj več o zajčjeje pečenki, sicer Vas moram čuti z uradnim ušesom!

(Dalje prihodnjič.)

Spomini o cirkniškem jezeru.

Spisal dr. H. Dolenc.

V.

Potem ko je voda zginila v Zadnjem kraji, ne traje več osem dnij in zadnje mesto, na katerem je še voda, usahuje. To mesto so Levišča, kraj ravno pod vasjo, ako gledaš z Otoka proti Slivnici; rekel bi, da je to Otoško pristanišče. Voda se vidi samo še nad Jamami, ki niso prerastene s trsico. Kakor so iskušeni ljudje, vender niso gotovi, da bi jih ne motilo v tem, kedaj ravno bode šla voda v dno. Čuješ razna mnenja; jutri, pojuternjem; vse je pa pripravljeno za ta trenutek. Posebno ako so vroči dnevi in brez sape, čuden se duh širi okolo Otoka. Voda je sparjena, rib na stotine centov se je uže polovilo pri drugih jamah, posebno pri Kotlu v Zadnjem kraji. Ako niso vozovi pripravljene, da jih takoj odpeljejo, osmradijo se; manjše uže tako ostanejo, ker jih nihče ne pobira. Tudi povodna zelišča in rastline ovenijo, trsica se razgreje in neprijazen vtis vse to dela na človeka. Jaz sem bil navzočen 1871. leta; bilo je neko soboto popoludne, ko so šla Levišča doli. Dve leti ni jezero usahnilo in torej je bilo to leto rib, kolikor jih še niso ljudje pomnili. Računilo se je, da tega leta je šlo iz jezera do tisoč centov rib in samo zadnji dan na Leviščih, da so jih pobrali do 400 centov. Prišel sem na Otok ob 1. uri popoludne in okolo pete popoludne je bila voda doli.

Od vseh vasij je prihajalo ljudstvo z vrečami, zmerom ožji je bil krog okolo jam, ki so bile kakor vselej v tej priliki z mrežami obdane. Čim bolj se je voda stiskala, tem bolj so se ribe gostile; pri mrežah so jih kar zajemali in ko so bili čolni napolnjeni, spravljali so ribe na suhem na kupe ravno tako kakor krompir na njivi,

dokler zopet voz ne pride. Posebno zadnjo četrto ure, ko je do jam pritisnilo tudi ljudstvo, ki je mej trsico in po suhem ribe pobiralo, bila je tam gnječa, vpitje in grabenje, kakor bi šlo za zlato, ne za ribe. Hitro so bili tudi še čolni na suhem, še par minut in tudi kotline okolo požiralk so bile prazne in planilo je ljudstvo vanje in na ribe, kar jih ni voda s seboj pod zemljo odnesla!

Kakor vsaka posebna priroda prikazen človeka probudi iz navadnega mišljenja in vedenja, tako prevzame ta prikazen, ko jezero gine, gledalca, še bolj pa ribje nabiralce. Strastno se podijo eden pred drugim za ribami, bolj in bolj jih mineva čut sramote, toliko pri moškem kakor pri ženskem spolu; bolj s početka se sliši še smeh in šala, proti zadnjemu pa le groženje in vpitje. Zastonj bi se silil, ko bi hotel o tem dogodku kaj lepega, mikavnega pripovedovati. Ko je bila katastrofa končana, gnjusilo se mi je skoro rib in umazanih ljudij in prav dobro mi je dejalo, ko sem se šel onokraj Otoka proti gozdu sprehajati. Na večer mi ni šla v slast ni jed ni pijača, vse mi je po ribah smrdelo. Do kasne noči še ni bilo miru na Otoku; nisem dobro spal, nego zgodaj sem vstal ter šel gledat ali je res jezero suho.

Suho je bilo in ravno pred menoj se mi je videlo tako, kakor bi gledal na bojišče prejšnjega dne. Čolni na suhem kakor popuščeni kanoni, trsica in big potrta, kakor bi se bili konjiki po njih pojali in neštevilno vran in mej njimi drugih takih ptic z enakim namenom kakor te, gostilo se je z mrtvimi ribami in drugimi živalimi, ki jih je suša pomorila.

Šel sem s psom po trsici in polovil in postreljal nekoliko rac ter čudil se velikemu številu bolj mladih ribic, ki so mrtve ležale. Na Plučnikih, mestu blizu Levišč, ostalo je nekoliko mokrote in sem ter tja kaka lužica. Tod je kar mrgolelo malih ščuk in šlajnov in tudi večje ribe so se še nahajale. Bolj velikih, ki so bile še žive, bil sem nabral pohajaje gotovo več ko 20 funtov ter jih skladal na kupec, da bom koga ponje poslal; v tem zaslišim šum po trsici in Vragov boter so prišli z veliko vrečo nabirat malih rib, kakor so deli, za svet, ki se bode prišel popoldne na jezero za košnjo trsice poganjati in kateremu se ustreže z malimi ocvrtimi ribami. Njemu sem tudi svoje izročil ter šel proti domu. Suho jezero in toliko mrtvih živalij mi ni bilo po volji. Premišljeval sem po poti, koliko bi bilo vredno, ako bi se jezero moglo za zmerom osušiti.

VI.

Kar je še trsice in biga po Leviščih in okolo brega, ljudje pokosijo in potem je jezero gladka ravnina in ako huda suša pritisne, da trava orjavi pa se spremeni v puščavo. Mesto po cesti skozi Martinjak in Grahovo, pelješ se lahko od Cirknice čez vas Dolenje jezero, dalje po tej ravnini do vasi Gorenje jezero in od tam dalje v Loško dolino. Skoro brže se pride in posebno po jezeru se je prav prijazno voziti, ker je pot bolj gladka kakor po zvoženej cesti in ni prahu. Čudno se bode marsikomu zdelo in tudi meni se je, da, kakor hitro voda iz jezerskih tál mine, so ta takoj suha in trda, ko bi vender vsak sodil, da ostanejo mehka in močvirna.

Kakor sem omenil uže, preleta takoj potem, ko jezero usahne, neizmerno dosti ptic, posebno vran, po tej ravnini. Toda kadar so ostanki pobrani, umakne se vse za živežem, samo velika krđela rac se še vidijo po strugah in ob njih, po katerih še voda teče, a približati se jim ni mogoče, ker vedno jih dosti na suhem in nad bregom čepi, ki odletijo z drugimi vred, ki so v bolj globokej strugi na vodi, predno se toliko približaš, kar strel doseže. Le prav zgodaj na jutro, kadar so vse na vodi, primeri se časih, da jih človek zaleze. Pozna se pa več ali menj po vsej Kranjskej, kadar jezero popolnoma usahne, kajti race se raztepó na vse kraje, koder še vodo nahajajo, posebno na ljubljansko močvirje se jih dosti preseli. Male krepelce se ob takem času na Pivki celo po kaličih ob vaseh nahajajo; sam sem jih uže na Gorenjej Pivki, na Batki lokvi in Kalških kaličih streljal.

Polovljene ribe ljudje posolijo in jih suše na solnci, a največ na dimu, in meni so se zdele bolj ukusne nego óne iz uže sparjene vode. Na pol suha riba, pa samo nekoliko na žrjavici opečena, dober je prigrizljaj in priporočljiv taistim, kateri jo imajo s čim zaliti, kajti sol in riba sta faktorja, ki zahtevata močo. Kar še rib po strugah ostane, te tudi zdaj še némajo miru. Trnik, mreža, sak, vse te priprave so vedno nad njimi, in ako suša hudo pritisne in dolgo traje, polové se skoro vse, kar jih ni šlo z vodo pod zemljo.

Da se ribe z vodo pod zemljo pomaknejo, prepričan sem po tem, da se je tudi po najbolj suhem letu nabralo čez zimo zopet dosti in zmerom tudi prav velikih rib. Kar je pa govorjenja o racah, ki baje z vodo vred tudi pod zemljo zginejo in o katerih vé posebno Valvazor dosti pripovedovati, na tem ni nič resnice. Miha je vedel o takih racah dosti pripovedovati, Anže, gotovo najbolj izkušen v teh

zadevah, pa ni nič verjel in nič vedel povedati o njih. Sploh postane jezero o suši bolj pust kraj in le gozdna stran ga še zalša, življenje se še le z vodo vred zopet prikaže.

Dasiravno sem rekel, da ni moj namen pisati o leži in čudnih prikaznih na tem jezeru, hočem vendar samo to omeniti, kako občuten je ta svet za močo in kako daleč seza okraj, ki vodo v jezero oddaja.

Bilo je leta 1877. uže proti jeseni in suša velika. Studenci in tudi taki, ki so najbolj vztrajni, ponehali so in dežja je vse želelo. Popiha južna sapa in zavleče se nebo in dober dež se ulije popoludne, ali uže na večer se sapa zasukne in zjutraj je bilo jasno. Peljal sem se na Bloke in ko gledam proti jezeru, vidim breg, ki se vleče od Obrha mimo Gorenjega jezera popolnoma zalit in skoro da bi se bila hotela voda pri Behli čez ravnino razlivati. Začudim se temu, ogledujem na Blokah vse studence in vsako vodico ali niti najmanjšega znamenja ni bilo nikjer od minulega dežja. Tudi ko se vračam v Loško dolino, šel sem takoj ogledavat Loški Obrh, ki se pri Danah v zemljo pogublja, a ni bilo niti kanca več vode kakor zadnje dni poprej, a vendar je bil jezerski Obrh, ki izvira komaj pol ure od Dan, poln in do vrha napet. Govoril sem z ljudmi o tem, ali vedel mi ni nihče kaj povedati, nego ponavljati to, kar se tudi v Valvazorji bere, da v Jezeru se voda prikaže, če le okolo Snežnika grmi, in dosti resnice je v tem govorjenji, kar se vidi iz sledečega.

Prehodil sem do malega vse gozdove od Javornika dalje in okolo Snežnika in še dalje doli po Hrvatskem, a v nobeni dolini, v nobenem jarku ne opaziš niti jedne struge od vode razrite. Bil sem v hudih nalivih v gozdu, ali kakor hitro je dež nehal, tudi po tleh nisi več vode videl: s proti gine, ne napolni se noben kalič, po nobeni strugi voda ne teče.

Iz tega se lahko sklepa, da vsa tla po teh hribih puščajo in da pod vsemi so votline, ali pa prav mogoče tudi podzemeljsko jezero, katerega glavni iztok je Obrh pri Gorenjem jezeru. Ako torej tudi še onkraj Snežnika hudo dežuje, v tem ko po jezeru solnce sije, mogoče je, da nagloma voda pridrvi, kar se tudi večkrat zgodi. Tudi o priliki, o kateri sem govoril, povpraševal sem, kod je bilo kaj več dežja ter pozvedel, da onkraj Snežnika proti Klanemu je bilo več dežja kakor takraj hribov. Čudno je pri tem, da najbolj občutne oduške ima podzemeljsko jezero ravno pri Cirčniškem jezeru, ko je vendar dosti bližnjih dolin takraj in onkraj Snežnika, vzemimo Loško dolino, v

katerej tudi iz več jam voda izvira, in vender, kakor sem omenil, nikjer se ni poznalo dežja, samo jezerski Obrh je bil napet. Vsak, ki kraje pozna, bode sodil, da voda, ki pri Danah v Loškej dolini ponikuje, onkraj hriba pri Obrhu zopet izvira, in vender jezerski Obrh v suši popolnoma preneha, a Loški nikdar ne, in napne se Jezerska struga, ravno od Obrha doli o priliki, ko Loška niti konca več ne kaže.

To bodi v premislek tudi taistim, ki o naših podzemeljskih vodah pri vsakej vedó, kje se v zemljo pogublja in kje zopet na dan prihaja.

Zgodovina slovenskega slovstva.

Spisal in založil: Julij plem. Kleinmayr, c. kr. profesor v Kopru. 1881. Natisnila tiskarnica družbe sv. Mohora v Celovcu.

(Dalje.)

Od prijatelja sem slišal in zatorej zadnjič pisal i v „Ljubljanskem Zvonu“, da so Veselovo romanco „Die Tanne auf Rauheneck“ bile Nemškega Gradca novine „Der Aufmerksame“ razglasile 1820. léta v 51. čislu, — in to je res, ter da se je bila v istih novinah 1831. léta v 45. čislu ponatisnila njega balada „Kurth von Roseck“, — a to ní res. Ponatisnena je bila ta balada 1821. léta v 45. čislu rečenih novin, kakor uči „Kres“ v letošnjem 8. snopíči na 476. str., in kakor mi tudi pripoveduje iz Nemškega Gradca poslan dopis vrlega, a meni po vse neznanega Slovena, kateri se imenuje samó „čitatelj Zvonov“. Bodi prijaznemu gospodu iskrena hvala, ker mi je vrhu tega i na tanko prepisal obé zgoraj oménjeni pesni ter mi s tem svojim trudom pokazal, da je balada „Kurth von Roseck“ v novinah „Der Aufmerksame“ res od kraja do konca predelana, kar sem nekakó tudi sam uže poprej slutil, in da romanca „Die Tanne auf Rauheneck“ poje o graščaku Warboniku (Vrbovniku), zeló mogotnem, bogatem in srečnem vitezu, imejočem prijatelje, blage otroke in čudovito krasno gospó, katera ga je dolgo ljubila od vsega srca, ali pozneje da se je ona vender le strastno zagledala v nekoga družega in za tega delj svojega moža otrovala do smrti. Ali takój potem se grešnica vzdrami in v groznem kesánji z grada skoči v globoko brezno ter se ubije. Za svoje zločinstvo je bila obsojena, strašit hoditi iz groba, doklédar vrhú visocega stolpa nje gradú ne vzraste velíka hvoja, katera dúské podá v zibel ónega deteta, ki ga je božja pravica urekla

razodel, opravila sta se naglo oba in hitela doli. Tam so jima naznanili, da je jetnik ušel. Prepilil je bil vezi, katere so držale debelo železno mrežo, ter splezal skozi okno.

Poljak je odposlal vojake na vse strani; a vedel je in želel, da bi bilo zastonj.

Proti poludne vrnila sta se dva vojaka domov in naznanila, da je tudi Mozolove Polonice zmanjkalo to noč in da nihče ne vé, niti kam, niti s kom je odšla. Pavlek, brat njen pa, pripovedovali so vojaki, umira vsled udarca, s katerim se ga je bil v prejšnji noči otresel ubežni rokovnjaški glavar.

(Konec prihodnjič.)

Spomini o cirkniškem jezeru.

Spisal dr. H. Dolenc.

VII.

Kakor sem uže omenil, ni vsako leto, da bi se jezero popolnoma osušilo; niti se da o tem kaj gotovega povedati, kedaj se osušeno jezero zopet napolni. Navadno je drugo polovico septembra uže kolikor toliko vode nastopilo, a tudi pomnim leta, ko je na sv. Martina dan sneg popolnoma suho jezero zapadel. Mokra jesen pa zalije vso ravnino in napravi povodenj, katera škoduje bližnjim vasem, posebno Dolenjemu Jezeru, iz katere vasi celo ljudi prežene. Pa tudi Gorenjemu Jezeru pride voda skoro čez tretjino njiv pod vasjo. Pri takej vodi se ve da ni lova, niti zabave; ako še sapa vihti, delajo se veliki valovi, in celo voziti se po jezeru je nevarno. Tudi jaz sem skušal to nevarnost in še dandenes se mi grozi, ko se spominam dneva, katerega smem prištevati najhujšim, kar sem hudih prebil.

Po opraviu bil bi moral uže zjutraj na Otok iti. Nujno delo me je zadržalo in še le opoludne sem odrinil od doma. Na jezeru ni bilo človeka, da bi me bil prepeljal na Otok, vse je bilo v gozdu pri drvih. Vragov boter so bili sicer doma, a bili so bolni; vender ker je moralo biti, odpravil se je mož, da me bode prepeljal. Takrat je mož uže težko govoril, bil je zabuhel, oči so se mu lesketale, tudi hodil je težko, vozil je pa še vender dobro. Z menoj se je odpeljal tudi stari Telič, kateremu sem rekel „suhi jezerec“, ker ta mož ni

bil lovec ne na vodi, ne po suhem in še skoro da veslati ni znal. Bil je mož uže starček, bolj tenak in suhljat, belih las, sploh miren in pobožen človek. Kar ga je takrat najbolj veselilo, bilo je to, da so na Jezeru šolo napravili in se otroci v njegovej hiši shajali. „Kakovo šolo?“ bode te vprašali, „saj je ni šole na Gorenjem Jezeru.“ — Takrat je bila, učiteljeval je neki starček, ki je po leti pasel, po zimi pa otroke učil čitati in pisati in reči moram, da Telič ni preveč trdil, da več ko v drugih šolah znajo jezerski otroci za mali čas, kar se učijo. Vselej, kadar sem prišel na Jezero, moral sem v šolo priti in Telič mi je vse razkladal, kakor kakšen nadzornik in posebno mi predstavljal svoje vnuke, ki so bili v resnici hvale vredni.

Jezero je bilo nemirno, in torej smo se počasi na Otok vozili. Tam je bilo precej opravka in, ko smo se od tam odpravljali, bil je uže trden mrak. V tem, ko sva s Teličem bila pri opravku, krepčal se je Vrag pri znancih. Takrat uže ni več dosti jedel, le še žganje ga je vzdržavalo. Ko smo šli proti bregu in čolnu, hodil je mož kaj težko, sopel je hudo in oči so se mu v resnici v temi svetile. Ko pridemo do vode, ustavi me Telič in nagovarja, da bi ostali čez noč na Otoku. Megla je stala hribom do podnožja, sapa sicer ni bila huda, ali vendar voda nemirna in dolgi valovi so se delali, da je bilo videti, kakor bi se vse jezero do dna zibalo. Vrag je bil prvi v čolnu in s hripavim glasom nama veli vstopiti. Telič mi še pošepeta, da ne hoditi, ali Vragu sem rajši zaupal, kakor bi ga bil popustil. Stopim v čoln in Telič za menoj. Odrinemo in Telič vzdihne: Bog nas varuj!

Do Tresenca in še malo dalje je še šlo, ali potem nas je zadela sapa od Obrha doli in nas rinila proti Leviščem in proti sredi. Tema se je stisnila, da smo komaj jeden drugega videli. Molčali smo, slišalo se je samo sopenje Vragovo pa škripanje vesla, v katerega se je mož z vso močjo upiral. Večkrat se mi je zdelo, kakor bi bili nasprotni valovi se čolna polastili; kar zgrabilo ga je, vzdignilo, pa pomajalo z njim, kakor bi ga hotelo zavihetiti in potem v globočino in do dna potisniti. Pes mi je ležal pred nogami in vselej sem čutil, kako je glavo povzdignil, kadar se je čoln prav nenaravno zmajal.

„Kaj bo z nami?“ oglasi se Telič.

„Kaj Vas je strah, stari?“ odgovarja mu Vrag. „Saj ste stari, Vam mora biti najlože!“ In grozen hrohot je končal besede.

„Nikar, nikar, boter! Bog nas varuj neprevidene smrti!“

„Taka ali taka, zadnja je vsaka,“ pravi Vrag in strašen posmeh se je glasil za temi besedami.

Tudi mene je groza obhajala, vendar prav mirno povprašam, če je silna nevarnost.

„Ako mi čolna ne obrne, ne!“ odgovarja Vrag; „ako pa to, ne vem, kako bi ga zopet prav obrnil, in potem bomo čez noč na vodi.“

„Oh, Bog nas varuj!“ vzdihne zopet Telič; „boter, dajte h kraju.“

„Kaj bo pri kraju? Koraka ga ne naredimo po suhem, saj ni videti roke pred očmi!“

„Vender, vender! Jedno noč se uže prebije!“

„Gospod,“ pošepeta mi Telič, „velite mu Vi h kraju!“

Jaz sem se hotel oglasiti in reči, da h kraju, ali Vrag je besede slišal in prehitel me rekoč: „Kaj hočete gospodu? Kaj mislite, da ga je strah, kakor Vas?“

Bil sem tudi jaz Teličevega mnenja ali nemogoče mi je bilo Vragu nasprotovati. Umolknili smo in zopet se je čulo samo loputanje valov ob čoln, pa škripanje vesla in težko sopenje voznikovo. Prešine me misel: kaj pa, ko bi Vrag obnemogel? — in težko sem se vzdržal, da sem prav mirno povprašal: „Kaj pa, ko bi vi upehali, Vrag?“

„Bodo pa boter vozili! Kaj ne, boter?“ odgovarja Vrag in se posmeje.

„Božja volja se bo zgodila,“ reče Telič in zopet postane strašen molk.

Meni je šlo po glavi, kakor malokedaj v življenji in najbolj zato, ker je bil Vrag tako čuden in se mi je zmerom bolj zdelo, da mož uže omagava. Zadnja četrt ure je bila strašna, nobeden ni več besedice znil. Prvi se oglasi Vrag, več besedij izgovori, a jaz sem razumel samo besedo ‚luč.‘ Obrnem se in v resnici zagledam svitlobo v daljini. Telič vzdihne in reče: „Bog bodi zahvaljen, ravno iz našega okna se vidi; boter, dobro ste nas vozili!“

Uganil je stari; čuli smo, ker je voda bolj drla, da se peljemo čez stržen in kmalu potem smo na Malinšči izstopili.

Skrajni čas je bil. V tem hipu, ko smo bili na suhem, obnemogel je Vrag. „Počakajta!“ vzdihne ter se zgrudi.

Telič, ki je bil prvi, pravi: „Gospod, varujte ga, jaz grem po ljudi!“

„Počakajte!“ mu rečem in jamem Vraga tresti. Grozno je grčalo po njem, vendar sem čutil, da se oživlja, jame sopsti in kmalu izpregovori: „Kaj je, kaj?“

„Nič hudega!“ mu rečem.

Mož se pobere in šli smo še kakih dvesto korakov do vasi. Telič naju pri prvej hiši zapusti. Z Vragom sva stopala po temi in kamenji skozi vas do doma. Stopiva v vežo, na ognjišči je gorelo; mož pahne veslo v kot za vrata in greva v hišo, katerej so mati uže vrata odprli.

„Hudo pot ste imeli!“ ogovori nas mati; jaz rečem: „Da!“ A Vrag se kar zgrudi na klop za mizo. Mati ga pogleda in z jokajočim glasom reče: „Oče, kaj bode s teboj!“ ter odide skozi vrata. Na mizi je gorela lampica, pri peči in na peči so sedeli mlajši otroci; starejši dekleti sta preli, najstarejši sin je pa sedel na klopi od mize dalje. Jaz jamem po sobi hoditi, a predno izpregovorim, oglasi se Vrag in pravi: „Gospod, Vi ste še dečko, pa rad Vas imam, z menoj gre pa h kraju!“

Kar ob jednom se ustavita kolovrata in jokaje šineta predici skozi vrata, okolo peči se jok začuje, in sin se oglasi: „Oče, nikar tako!“

Bog ve, da na čolnu mi ni bilo gorše. Premagam se in rečem: „Kaj se Vam sanja!“ Potem govorim dalje, kar mi pride na misel ter neham s tem, da rečem Vragovemu sinu Matiji, da naj mi luč napravi, da pojdem proti domu.

„Pa spremil boš gospoda,“ reče oče; jaz pa, da ne.

„Zakaj da ne? Vsaj do razpotja, da ne zaidete v gozd.“

Jaz pa zopet in zopet, da ne; tudi mati se je zastonj protivila, vzela sem svetilnico in šel proti domu, pes pa z menoj.

Ko sem bil iz vasi, zagrozelo me je skoro, ne zaradi teme in noči, ampak težke misli so me težile. Ves dan je bil neugoden; pri Vragovih, kjer sem se vselej okoristil, bilo je denes žalostno in skoro še bolj opasno ko na vodi. Grem in grem, a jamem se čuditi, da nisem še na vrhu pri Váruhu, ustavim se, povzdigujem svetilnico, da bi okrog sebe bolj videl, poslušam in — v resnici! pod menoj šumi Obrh. Zašel sem proti gozdu. Brez premislika in ne da bi skušal iti povprek proti Váruhu, obrnem se in grem nazaj, gledam, kedaj da pridem do razpotja, a prišel sem zopet v vas. Stopim k Vragovim. Oče je zaspal pri mizi, mati je takoj ukrenila, da sem pot zgrešil in šla

Matijo klicat, da me bode spremil. Sedaj nisem ugovarjal in šel je z menoj Matija, a zopet bi bil šel proti gozdu, da me ni na razpotji opozoril na pravi pot. Skoro s silo sem se ubranil, da me ni še dalje spremljeval in koračil sem proti Váruhu. Vsak bo vprašal, zakaj se nisem dal spremljati; marsikedo, zakaj nisem pri Vragovih ostal. Pri Vragovih nisem ostal zato, ker sem vedel, da me doma gotovo v strahu pričakujejo; zakaj se nisem dal spremljati, to je težko dopovedati.

Imel sem Vraga pred očmi, ki se je v čolnu, skoro ki rekel, s smrtjo boril, a se vendar ni udal. Pogum ga je vzdrževal in še le na suhem se je zgrudil. In v pričo tacega moža bi se jaz bal sam iti po poti in z lučjo! Tega ne — in vem, da drugi dan je Vrag ponavljal besede: „Gospod so še dečko, gospod!“ In zadnjikrat sem mu ustregel. Kajti štiri dni kasneje je umrl, in mati, ki mi je prva to pravila, povedala mi je tudi, da do zadnjega me je imel v mislih. Ostal mi je v blagem spominu.

Ko pridem na vrh, sprejme me mrzla sapa in zamraznice so naletavale. Pazil sem, da na vožnem potu ukrenem proti Klanjcem. Komaj jamem iti gori po poti, začujem od Golgorice sem znan, ali v temnej noči strašán glas: volk je zatulil. Pes, ki se me je uže tako držal, kakor bi bilo tudi njemu hudo ta večer, kar potisnil se je k meni in samo toliko stopal pred menoj, da mi ni bil pod nogami. Tuljenje se ponavlja. In k prvemu se hitro drugi oglasi in jela sta zavijati, kakor bi jih bilo vsaj petero.

Verjamen, da so tudi grozni in strašni glasovi drugih zverij v južnih krajih ali groznejših menda ni, kakor volčje tuljenje. Dva tulita, pa vsak bi sodil, da jih je več, vedno se glasovi izpreminajo in vendar je le jedni in isti glas. V temnej noči in v samoti to slišati, gotovo vsakemu kolikor toliko zagrozi. Nehoté sem jel hitreje stopati. Na Klanjcih je bilo še nekoliko lučij viditi; opominalo me je oglasiti se, ali kaj, mislil sem si, prej boš doma, ako greš kar naravnost.

Ko pridem ravno konec steze, ki je bližnica mimo vasi, stopim, uže na velikem poti, na škrl, izpodrsnem in, da si svetilnico ubranim, zavihtim z njo tolikanj v zrak, da mi ugasne; in takoj mi je bilo, ali prekasno, v mislih, da niti jedne žveplenke némam pri sebi. Kaj pa zdaj? Do Klanjcev je samo tri, štiri minute, ali po stezi ni mogoče, da bi šel brez luči. Vožne poti pa ne najdem brez svetlobe in Bog obvari, če pridem s pota, potem je ni pomoči, ko sestí pa dneva

čakati, kajti tema je bila taka, da belega psa pred seboj nisem razločil.

Najbolj je kazalo pomoči klicati, ali nisem se mogel odločiti za to. Sapa mi je zanašala volčje tuljenje in strah se me je polotil, a predno me je še prevzel, odločil sem se in jel sem stopati dalje po poti, s palico po grmovji tipaje. Ne bodem pravil, kako dolga je bila pot, ki se mi je sicer kar kratka zdela, kolikokrat sem se spotaknil, kako ogibal, da na ovinkih nisem zašel, kako se razveselil, ko sem začul, da grem navzdol in da sem srečno prišel čez Kopalnik. Še četrť ure, a po širokej cesti, in bil sem doma in pri svojih. Celi dve uri sem hodil z Jezera, sicer pa navadno le jedno uro. Da sem se pogumnemu možu pogumnega skazal, ni mi žal, ali po poti sem si pa večkrat očital, da se ni prav brez potrebe v zadrege in nevarnost spravljati.

Še nekoliko dnij je trajalo deževno vreme; v tem je prišla tudi žalostna vest, da je Vrag umrl in bili so to neprijazni dnevi. Zapal je sneg. In prišli so uže labudi na jezero, predno sem šel zopet tja in tudi še tedaj me je prešinilo, ko sem vstopil pri Vragovih.

Stari Grivar.

Povest.

Spisal Anton Koder.

I.

Grivar, gorjanski kmet, je pred konjskim hlevom na trinogatem stolu sedel in koso je klepal, da je po strmej rebri za poslopjem, kakor ljudje pravijo, „majnik letel“, ko dekla Neža v jednej sapi po stezi iz bližnjega gozda pridirja in kriči: „Teci, Miha, teci in moli, Petra je smreka udarila, umrl bode, umrl!“

Kmet, ki je do sedaj razoglav in bos klepalni stolec jahal in po skrhanej kosi s kladivom udrihal, da so mu dolgi kodrasti lasje, pritrkujé po njegovem čelu, vid jemali, pogleda kvišku in vpraša:

„Kaj, Neža, kaj praviš? Smreka je osmuknila Petra in ga je?“
Izgovorivši se zopet pripogne na kovalo in dalje kleplje.

„Križani Ježeš, Peter umira, pravim, teci, teci!“ vzklikne zdajci razjarjena starka, grozeč dvigne pesti in se pred gospodarjem razkorači.